

THIẾT KẾ HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM NGHỆ THUẬT XÒE THÁI TRONG GIÁO DỤC VĂN HÓA ĐỊA PHƯƠNG CHO HỌC SINH TIỂU HỌC TỈNH SƠN LA

ĐIỀU THỊ TÚ UYÊN
KHÚC THỊ HIỂN
TÔNG NGỌC DIỆP
Trường Đại học Tây Bắc

Nhận bài ngày 06/5/2026. Sửa chữa xong 20/6/2026. Duyệt đăng 29/6/2026.

Abstract

This article highlights the significance and educational value of experiential activities based on The Art of Xòe Dance of the Tai People in Viet Nam in local cultural education for primary school students in Sơn La Province. In response to the practical need to enhance students' understanding and appreciation of local culture through experiential learning, the article analyzes the theoretical and practical foundations for designing experiential activities centered on The Art of Xòe Dance of the Tai People in Viet Nam. It also presents the principles and procedures for designing such activities. Based on these foundations, the article proposes several illustrative experiential activities that can be implemented in primary schools to promote students' awareness, appreciation, and preservation of local cultural heritage.

Keywords: Experiential activity design, The Art of Xòe Dance of the Tai People in Viet Nam; local cultural education; primary school students.

1. Đặt vấn đề

Trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018), Giáo dục địa phương là một bộ phận quan trọng. Chương trình giáo dục địa phương được xây dựng trên cơ sở những đặc điểm văn hóa, lịch sử, địa lí, kinh tế, xã hội, môi trường và con người của từng địa phương giúp học sinh (HS) hiểu biết về nơi mình đang sống, từ đó hình thành tình yêu quê hương, ý thức giữ gìn bản sắc văn hóa, trách nhiệm với cộng đồng, hành vi ứng xử phù hợp với các giá trị văn hóa của địa phương.

Đối với HS tiểu học ở tỉnh Sơn La, việc hiểu biết về bản sắc văn hóa ở địa phương để có ứng xử phù hợp với những giá trị văn hóa đặc sắc, trong đó có nghệ thuật Xòe Thái là yêu cầu cấp thiết và có ý nghĩa rất quan trọng. Xòe (còn gọi là múa Xòe, Xe, Xé, Xek) là nghệ thuật múa dân gian của cộng đồng người Thái cư trú ở vùng Tây Bắc Việt Nam. Nghệ thuật Xòe Thái tượng trưng cho cái đẹp, chứa đựng những giá trị nghệ thuật vũ đạo, âm nhạc, ca hát, trang phục, ẩm thực và sự ứng xử văn hóa của cộng đồng người Thái (Bùi Chí Thanh, 2007). Năm 2021, nghệ thuật Xòe Thái vinh dự được UNESCO công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại. Xòe Thái là nội dung được lựa chọn giới thiệu cho HS tiểu học qua chủ đề *Nghệ thuật múa truyền thống của các dân tộc tỉnh Sơn La*. Tuy nhiên, trên thực tế, HS có thể biết xem múa Xòe, biết múa Xòe nhưng chưa chắc đã hiểu rõ Xòe “nói gì” về bản sắc văn hóa độc đáo của cộng đồng người Thái và vì thế, HS cũng có thể chưa hình thành được thái độ trân trọng, ý thức bảo tồn, hành vi ứng xử phù hợp với văn hóa cộng đồng. Các hoạt động trải nghiệm (HĐTN) được coi là yếu tố cốt lõi để chuyển hóa nghệ thuật Xòe Thái từ một nội dung biểu diễn văn nghệ trong trường học thành một phương tiện giáo dục văn hóa cho HS. Vấn đề đặt ra là: làm thế nào để thiết kế được HĐTN Xòe Thái phù hợp với HS tiểu học để giáo dục văn hóa địa phương và có thể triển khai ở nhà trường? Đây là định hướng nghiên cứu của bài báo nhằm làm rõ cơ sở; xây dựng nguyên tắc; đề xuất quy trình thiết kế HĐTN nghệ thuật Xòe Thái trong giáo dục văn hóa cho HS tiểu học ở tỉnh Sơn La.

Email: tuyen@utb.edu.vn

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Hoạt động trải nghiệm và vai trò của hoạt động trải nghiệm trong giáo dục văn hóa cho học sinh tiểu học

Hoạt động trải nghiệm là hoạt động giáo dục do nhà giáo dục định hướng, thiết kế và hướng dẫn thực hiện, tạo cơ hội cho HS tiếp cận thực tế, thể nghiệm các cảm xúc tích cực, khai thác những kinh nghiệm đã có và huy động tổng hợp kiến thức, kĩ năng của các môn học khác nhau để thực hiện những nhiệm vụ được giao hoặc giải quyết những vấn đề của thực tiễn đời sống nhà trường, gia đình, xã hội phù hợp với lứa tuổi; thông qua đó, chuyển hóa những kinh nghiệm đã trải qua thành thành tri thức mới, kĩ năng mới, góp phần phát huy tiềm năng sáng tạo và khả năng thích ứng với cuộc sống, môi trường và nghề nghiệp tương lai (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

Hoạt động trải nghiệm có vai trò đặc biệt quan trọng trong giáo dục văn hóa địa phương cho HS tiểu học. Đây là con đường giúp HS học thông qua trải nghiệm thực tiễn, hình thành hiểu biết, tình cảm, thái độ và hành vi văn hóa một cách tự nhiên, bền vững (Đặng Vũ Hoạt, 2016). Cụ thể: - HĐTN giúp HS lĩnh hội tri thức văn hóa một cách trực quan, sinh động. Thông qua các hoạt động như tham quan di tích, lịch sử, bảo tàng, trải nghiệm lễ hội truyền thống, tìm hiểu nghề thủ công, giao lưu với nghệ nhân dân gian... HS được tiếp cận với các giá trị văn hóa trong bối cảnh thực tế. Từ đó, các em hiểu sâu sắc hơn về ý nghĩa của các di sản văn hóa; - HĐTN hình thành ở HS tình yêu và niềm tự hào đối với văn hóa dân tộc, văn hóa địa phương. Khi được trực tiếp tham gia vào các hoạt động văn hóa như múa dân gian, mặc trang phục truyền thống, chế biến món ăn truyền thống hay tham gia các lễ hội, HS dễ hình thành cảm xúc tích cực đối với bản sắc văn hóa quê hương. Chính những trải nghiệm cảm xúc này tạo nền tảng để các em yêu quý, tự hào và có ý thức gìn giữ các giá trị văn hóa; - HĐTN cũng tạo điều kiện huy động nhiều lực lượng giáo dục cùng tham gia, làm nên sự gắn kết giữa nhà trường với gia đình và cộng đồng. Sự phối hợp giữa cha mẹ HS, nghệ nhân, già làng, trưởng bản, cán bộ văn hóa, bảo tàng, các câu lạc bộ... giúp HS có môi trường học tập văn hóa thực. Đồng thời, phát huy vai trò của cộng đồng trong việc truyền dạy cho HS và bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống. Đối với các địa phương có nhiều di sản văn hóa, thông qua việc cho HS học các làn điệu dân ca, thực hành các điệu múa dân gian, tìm hiểu các lễ hội, trải nghiệm nghề truyền thống... giúp HS từng bước trở thành những người kế thừa và lan tỏa các giá trị văn hóa. Điều này đặc biệt có ý nghĩa trong bối cảnh nhiều loại hình văn hóa truyền thống đang đứng trước nguy cơ mai một.

Từ các HĐTN, HS cũng được phát triển năng lực thực hành văn hóa. Các em biết ứng xử văn minh với gia đình, cộng đồng bằng các hành động đúng chuẩn mực; biết giới thiệu văn hóa quê hương, bảo vệ các giá trị văn hóa truyền thống; biết tôn trọng sự đa dạng văn hóa giữa các dân tộc. Đây là cơ sở để hình thành năng lực công dân văn hóa ngay từ bậc tiểu học (Nguyễn Thị Kim Lan, Trần Huỳnh Dũng Nhân, 2021).

Đối với các địa phương có nhiều di sản văn hóa, việc tổ chức cho HS trải nghiệm các giá trị văn hóa dân tộc không chỉ góp phần nâng cao chất lượng giáo dục văn hóa địa phương mà còn thực hiện mục tiêu bảo tồn và phát huy di sản văn hóa trong thế hệ trẻ.

Từ góc độ lí luận giáo dục, có thể khẳng định HĐTN là con đường chuyển hoá các giá trị văn hóa từ di sản của cộng đồng thành vốn văn hóa cá nhân của HS. Thông qua quá trình quan sát, tham gia, thực hành, suy ngẫm và vận dụng, HS không chỉ tiếp nhận tri thức văn hóa mà còn nội tâm hóa các giá trị, niềm tin và chuẩn mực ứng xử văn hóa. Đây chính là cơ chế giúp giáo dục văn hóa đạt được mục tiêu phát triển toàn diện con người, đồng thời góp phần bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa trong bối cảnh đổi mới giáo dục và hội nhập quốc tế. Đây cũng là cơ sở lí luận quan trọng cho việc nghiên cứu, thiết kế hoạt động trải nghiệm nghệ thuật Xòe Thái nhằm giáo dục văn hóa cho HS tiểu học ở tỉnh Sơn La.

2.2. Nghệ thuật Xòe Thái là một nguồn học liệu văn hóa phong phú trong giáo dục văn hóa địa phương

Xòe Thái là nghệ thuật múa dân gian kết tinh tri thức, biểu tượng, chuẩn mực ứng xử, đời sống tinh thần và quan niệm thẩm mỹ của cộng đồng người Thái (UNESCO, 2020). Các nghi thức tín ngưỡng liên quan đến múa Xòe hàm chứa tri thức cộng đồng trải qua quá trình lao động, sản xuất, chiến đấu để

sinh tồn và phát triển (Phạm Trọng Lợi, 2021). Các động tác Xòe được sáng tạo để mô phỏng hoạt động cũng như bộc lộ quan niệm của người Thái về giá trị của lao động, về lối sống mạnh mẽ, bản lĩnh mà linh hoạt. Không gian diễn xướng của nghệ thuật Xòe thể hiện tâm hồn giao hòa, cộng cảm của người Thái. Giá trị nổi bật nhất của Xòe Thái là tinh thần cố kết cộng đồng. Xòe không phô diễn động tác cá nhân mà là điệu múa của tập thể, làm thành vòng Xòe. Người Xòe, không phân biệt giới tính, tuổi tác, địa vị xã hội, nắm tay nhau thành vòng tròn, cùng bước nhịp nhàng theo nhịp trống chiêng hoặc điệu nhạc trong không khí vui vẻ, hòa đồng. Đặc trưng này khiến vòng Xòe trở thành biểu tượng cho sự sum họp, đoàn kết, đồng lòng của bản Mường.

Vì những giá trị đặc sắc trên, Xòe không đơn thuần chỉ là động tác múa mà là văn bản văn hóa có tác dụng giáo dục sâu sắc. Tiếp xúc với nghệ thuật Xòe, HS được cung cấp hiểu biết về giá trị văn hóa của cộng đồng người Thái; được bồi dưỡng tình yêu quê hương, thái độ tôn trọng di sản. Vòng Xòe cũng hình thành ở các em cảm nhận ban đầu về văn hóa cộng đồng - một trong những nền tảng quan trọng để nuôi dưỡng cảm xúc cộng đồng, phát triển nhân cách cho trẻ nhỏ. Trong thực tế, các động tác Xòe, vòng Xòe và những yếu tố văn hóa, nghệ thuật gắn liền với Xòe như âm nhạc, trang phục, sinh hoạt văn hóa cộng đồng là những chất liệu thuận lợi để thiết kế HĐTN, giáo dục văn hóa cho HS. Khác với cách tiếp cận coi Xòe chủ yếu là nội dung biểu diễn văn nghệ trong nhà trường, nghiên cứu này tiếp cận Xòe như một nguồn học liệu văn hóa địa phương có giá trị giáo dục, từ đó thiết kế các HĐTN phù hợp với lứa tuổi HS tiểu học.

2.3. Thiết kế hoạt động trải nghiệm nghệ thuật Xòe Thái trong giáo dục văn hóa địa phương cho học sinh

2.3.1. Mục tiêu

Việc thiết kế HĐTN nghệ thuật Xòe Thái giáo dục HS những phẩm chất cơ bản: tôn trọng di sản, bản sắc văn hóa, có trách nhiệm với cộng đồng, yêu quê hương; phát triển ở HS các năng lực: giao tiếp, hợp tác, giải quyết vấn đề, tự chủ, cảm thụ nghệ thuật, vận động theo nhịp.

2.3.2. Nguyên tắc

Thiết kế HĐTN nghệ thuật Xòe Thái cần bảo đảm các nguyên tắc sau: - *Bảo đảm mục tiêu giáo dục văn hóa địa phương*: Không chỉ dạy múa Xòe mà phải giúp HS hiểu được Xòe là gì, Xòe có nguồn gốc như thế nào, Xòe thể hiện quan niệm, nguyện vọng và tinh thần của cộng đồng người Thái qua các thời kì lịch sử, Xòe đã được công nhận là di sản văn hóa phi vật thể đại diện nhân loại như thế nào... Từ đó, HS có thái độ yêu quý, trân trọng di sản, trân trọng các giá trị văn hóa Thái; - *Bảo đảm phù hợp đặc điểm tâm lý, sinh lý HS tiểu học*: Nội dung hoạt động phải ngắn gọn, dễ hiểu, động tác đơn giản, an toàn, thiên về trực quan, nhập vai, thời lượng vừa sức với HS; - *Bảo đảm tính trải nghiệm và sự tham gia tích cực của HS*: HS phải được quan sát, nghe, biểu diễn, trao đổi cảm nhận, sáng tạo sản phẩm nhỏ; - *Bảo đảm tính bản sắc nhưng có chọn lọc sự phạm*: Việc khai thác các yếu tố tiêu biểu của Xòe phải phù hợp với HS tiểu học, tránh quá khó, quá nặng về biểu diễn chuyên nghiệp; tránh biến HĐTN trong trường học thành "sân khấu hóa" một cách đơn thuần; - *Gắn với điều kiện thực tiễn của trường tiểu học*: HĐTN cần khả thi về thời gian, không gian, người tổ chức, học liệu, tránh ảnh hưởng đến chương trình học chính khóa. Nhà trường cũng cần phối hợp với phụ huynh, nghệ nhân, địa phương khi tổ chức HĐTN; - *Bảo đảm tính tích hợp và phát triển phẩm chất, năng lực của HS*: HĐTN nghệ thuật Xòe có thể tích hợp với các HĐTN khác. Đặc biệt là tích hợp với nội dung giáo dục địa phương.

2.3.3. Quy trình thiết kế

Bước 1: Xác định mục tiêu hoạt động: Đây là bước giáo viên (GV) cần xác định được qua HĐTN, HS sẽ biết gì về Xòe Thái, về văn hóa Thái (ví dụ: nguồn gốc Xòe, các loại Xòe, các động tác Xòe cơ bản, Xòe gắn với những không gian văn hóa nào của người Thái, trang phục, đạo cụ, nhạc cụ gắn với Xòe, tinh thần cố kết cộng đồng trong vòng Xòe...); HS sẽ làm được gì sau khi có hiểu biết về Xòe Thái (ví dụ: biết múa Xòe, biết đi đội hình Xòe, tham gia được vào vòng Xòe); HS sẽ hình thành thái độ gì (ví dụ: có hứng thú với hoạt động múa Xòe, tự hào ở địa phương mình có di sản, trân trọng văn hóa Thái, văn hóa của địa phương Sơn La...).

Bước 2: Lựa chọn nội dung trải nghiệm từ nghệ thuật Xòe Thái: Ở bước này, GV chọn những yếu tố phù hợp với HS tiểu học để thiết kế HĐTN. Ví dụ: các câu chuyện về Xòe Thái; các nhạc cụ được sử dụng trong Xòe (trống chiêng, khèn “pí pặp”, chuông “mák hính”); các đạo cụ dùng khi Xòe (khăn, quạt, nón...); các động tác đơn giản, vòng Xòe, trò chơi, lễ hội (phạm vi nhỏ).

Bước 3: Xác định hình thức tổ chức: GV chọn hình thức phù hợp ngoài giờ học chính khóa để tổ chức cho HS trải nghiệm như: góc trải nghiệm, góc địa phương, tham quan, giao lưu với nghệ nhân, câu lạc bộ...

Bước 4: Thiết kế chuỗi nhiệm vụ trải nghiệm: Mỗi hoạt động nên được thiết kế thành các khâu: - Khởi động: gợi hứng thú cho HS bước vào tìm hiểu về Xòe; - Khám phá: tổ chức cho HS tìm hiểu về Xòe; - Thực hành: hướng dẫn, tổ chức cho HS tập múa Xòe, tham gia vòng Xòe, trò chơi, làm sản phẩm giới thiệu về Xòe; - Chia sẻ: khuyến khích HS nói về hiểu biết, cảm nhận về Xòe, về văn hóa Thái; - Vận dụng, lan tỏa: tổ chức cho HS tham gia biểu diễn văn nghệ, giới thiệu, tham gia trưng bày về Xòe.

Bước 5: Chuẩn bị điều kiện để thực hiện: Nhà trường chuẩn bị điều kiện về cơ sở vật chất để tổ chức HĐTN như: ảnh, video, nhạc cụ, đạo cụ, trang phục; thông tin đến phụ huynh hoặc cá nhân, tập thể liên quan đề nghị phối hợp thực hiện. Trong điều kiện cho phép, nhà trường nên mời nghệ nhân tham gia một số hoạt động giao lưu.

Bước 6: Xây dựng tiêu chí đánh giá: Khi tổ chức các hoạt động cần đánh giá mức độ hứng thú khi tham gia, mức độ hiểu biết về Xòe Thái, khả năng hợp tác nhóm, khả năng thực hiện nhiệm vụ, thái độ trân trọng di sản và văn hóa địa phương.

2.3.4. Một số hoạt động minh họa

Hoạt động 1: Khám phá nghệ thuật Xòe Thái - Di sản quê em

Mục tiêu: HS biết Xòe Thái là một loại hình nghệ thuật dân gian của người Thái; biết một số nét cơ bản về Xòe, về văn hóa Thái.

Cách tổ chức: - GV cho HS xem tranh, ảnh, video về động tác múa Xòe, các loại Xòe (Xòe nghi lễ, Xòe vòng, Xòe biểu diễn), trang phục (nam giới: quần áo chàm, nữ giới: váy, áo cóm, đeo xà tích), nhạc cụ (trống, chiêng, “Mák hính”, tính tẩu), đạo cụ (khăn, quạt, nón...); - Tổ chức chơi trò chơi “Thử tài đoán giỏi” để HS tìm hiểu những điều đã được xem. Ở trò chơi này, HS được yêu cầu đoán tên sự vật, tên động tác Xòe, các loại Xòe, lễ hội, trang phục và nối với hình ảnh về sự vật, động tác, lễ hội, trang phục đã được xem; - Tổ chức chơi trò chơi “Nối dài hành trình khám phá về Xòe” để HS mở rộng hiểu biết về những nét văn hóa liên quan đến Xòe. Ở trò chơi này, HS được yêu cầu nối dữ liệu lõi với các thông tin mở rộng. Ví dụ: + “Xòe có ở những địa phương nào?” - Tên một số địa phương có nghệ thuật Xòe; + “Xòe có những động tác nào?” - Mô tả các động tác; + “Xòe vòng có bao nhiêu người tham gia? Ý nghĩa của việc nhiều người tham gia vòng Xòe?” - Số người tham gia, ý nghĩa của vòng Xòe; - Tổ chức cho HS thảo luận nhóm nhỏ và cử đại diện báo cáo kết quả thảo luận về các vấn đề như: Xòe Thái có gì đẹp? Việc mọi người nắm tay nhau tạo thành vòng Xòe có ý nghĩa gì? Các động tác Xòe cho em hình dung về những động tác nào trong lao động của người nông dân?...

Sản phẩm có thể được HS tạo ra: - Sơ đồ “Điều em biết về Xòe Thái”; - Tranh vẽ “Vòng Xòe”, “Ngày hội Xòe quê em”.

Hoạt động 2: Em tập múa Xòe

Mục tiêu: HS thực hiện được một số động tác Xòe đơn giản, phù hợp với lứa tuổi; rèn được nhịp điệu, phối hợp vận động tay, chân và biểu hiện nét mặt vui tươi khi múa; tham gia vòng Xòe cùng các bạn.

Cách tổ chức: - GV (hoặc nghệ nhân) giới thiệu từng động tác cơ bản cho HS; có thể cho HS tập Xòe theo trống chiêng hoặc theo điệu nhạc Xòe; - Tổ chức cho HS tập theo nhóm nhỏ, sau đó ghép thành vòng Xòe chung; - Tổ chức trò chơi: “Nhóm nào Xòe đẹp nhất” để khuyến khích các nhóm thi đua tập múa Xòe.

Sản phẩm có thể được HS tạo ra: - Bài thực hành vòng Xòe đơn giản của nhóm; - Nhật kí trải nghiệm của lớp về việc tập múa Xòe; - Video ngắn về cảnh HS tập múa Xòe được GV ghi lại.

Hoạt động 3: Em làm nghệ nhân nhí

Mục tiêu: Hoạt động này củng cố cho HS về Xòe Thái; giúp HS nêu cảm nhận, bộc lộ sáng tạo cá nhân về di sản, văn hóa địa phương.

Cách tổ chức: - Tổ chức cho HS vẽ tranh với chủ đề về Xòe như: “Điệu Xòe Tây Bắc”, “Vòng Xòe bản em”, “Ngày hội Xòe quê em”; - Hướng dẫn HS làm poster giới thiệu về Xòe Thái (dành cho HS từ lớp 4 - lớp 5) giới thiệu về động tác Xòe, vòng Xòe, trang phục, nhạc cụ, đạo cụ...; - Hướng dẫn HS làm thiệp quảng bá về Xòe Thái; - Tổ chức cho HS thuyết minh về Xòe Thái (hoặc mở rộng ra thuyết minh về người Thái quê em, về các lễ hội của người Thái...); - Tổ chức cho HS tham gia trưng bày góc địa phương “Em yêu văn hóa Thái”.

Sản phẩm có thể được HS tạo ra: Tranh vẽ, thiệp, poster, các bài thuyết minh, không gian trưng bày sản phẩm.

Hoạt động 4: Ngày hội Xòe Thái của chúng em

Mục tiêu: Hoạt động này giúp HS tổng hợp kiến thức, kĩ năng, cảm xúc đã có; tạo môi trường giao lưu văn hóa trong nhà trường; tăng sức lan tỏa của giáo dục văn hóa địa phương.

Cách tổ chức: - Tổ chức chương trình ngoại khóa - lễ hội Xòe Thái cho HS toàn trường (thời điểm thích hợp: mùa xuân, mùa của lễ hội); - Tổ chức cuộc thi trưng bày sản phẩm (do HS làm, liên quan đến Xòe Thái, văn hóa Thái) và thuyết minh về Xòe Thái, về văn hóa Thái; - Tổ chức giao lưu với nghệ nhân; - Tổ chức biểu diễn múa Xòe.

Sản phẩm có thể được HS tạo ra: Bài thuyết minh, không gian trưng bày sản phẩm, phần biểu diễn múa Xòe.

Hoạt động 5: Em khám phá nghệ thuật Xòe Thái cùng công nghệ số

Mục tiêu: Đây là HĐTN dành cho HS theo hướng ứng dụng công nghệ số, phù hợp với định hướng phát triển phẩm chất, năng lực người học của Chương trình giáo dục phổ thông 2018 và xu hướng chuyển đổi số trong giáo dục hiện nay.

Cách tổ chức: (Hoạt động này nên dành cho HS lớp 4, lớp 5): - Hướng dẫn và tổ chức cho HS tìm hiểu, khai thác thông tin về Nghệ thuật Xòe Thái trên môi trường số qua hình thức cùng GV tham gia vào Tour “Du lịch số cùng Xòe Thái”: + GV chiếu video tư liệu; + HS xác định theo hiểu biết: Điệu Xòe diễn ra tại Lễ hội nào? Ở đâu?; + GV giới thiệu thêm thông tin; - Hướng dẫn HS tìm hiểu, khai thác thông tin về văn hóa Thái trên môi trường số qua hình thức cùng GV tham gia “Thư viện văn hóa Thái”; + GV tạo các tệp tư liệu và sử dụng mã QR lưu trữ; + HS cùng quét các mã QR để tìm hiểu thông tin; - Hướng dẫn HS các động tác Xòe cơ bản theo video, sau đó sử dụng điện thoại quay lại phần biểu diễn, sử dụng nhạc nền, hiệu ứng đơn giản để làm thành video; - Hướng dẫn và tổ chức cho HS sử dụng công nghệ số đơn giản để giới thiệu về động tác Xòe, về vòng Xòe: AI tạo hình ảnh (ChatGPT). HS tạo tranh, ảnh trên ChatGPT bằng lệnh theo các khẩu hiệu: “Chúng em cùng múa Xòe”, “Em yêu điệu Xòe quê hương”, “Em cùng lan tỏa vẻ đẹp của Xòe Thái”.

Sản phẩm có thể được HS tạo ra: - Tranh, ảnh về Xòe Thái; - Video về học múa Xòe.

Hoạt động 6: Em du lịch cùng văn hóa Thái

Mục tiêu: Đây là HĐTN giúp HS có cơ hội học thông qua trải nghiệm trực tiếp, quan sát, tương tác với cộng đồng và thực hành các giá trị văn hóa. Từ đó, HS có hiểu biết về những đặc trưng đời sống văn hóa của người Thái ở địa phương; hiểu biết về giá trị của nghệ thuật Xòe Thái trong đời sống cộng đồng; biết được một số yếu tố cấu thành nghệ thuật Xòe như: không gian diễn xướng, trang phục, âm nhạc, đạo cụ, các điệu Xòe cơ bản, ý nghĩa nhân văn của Xòe Thái.

Cách tổ chức: - Lựa chọn địa điểm tham quan cho HS: bản của người Thái, nhà văn hóa bản, không gian sinh hoạt cộng đồng, hợp tác xã du lịch cộng đồng...; - Tổ chức cho HS đi tham quan: thực hiện vào giờ HĐTN (thời lượng: khoảng 1 buổi); liên hệ địa phương, chuẩn bị phiếu học tập, máy ảnh (hoặc điện thoại), giấy, bút; phân nhóm quan sát và thực hiện nhiệm vụ khác nhau: + Nhóm quan sát nhà sàn và không gian sinh hoạt hằng ngày của người Thái; + Nhóm quan sát nhà văn hóa bản; + Nhóm quan sát trang phục Thái, đạo cụ múa Xòe (quần, váy, áo, khăn, xà tích, quạt, chuông); + Nhóm quan sát nhạc cụ của người Thái (trống, chiêng, đàn, khèn); + Nhóm quan sát không gian múa Xòe của người Thái. Sau khi quan sát, HS ghi lại vào giấy những điều quan sát được (hoặc có thể sử dụng điện thoại để chụp,

quay video). Khi trở về, các nhóm sẽ trình bày lại những điều đã quan sát được, chia sẻ với các nhóm khác, cùng thảo luận về văn hóa Thái; - Tổ chức cho HS gặp gỡ nghệ nhân ngay tại không gian văn hóa bản Thái. Hướng dẫn HS đặt câu hỏi (về các điệu Xòe, về ý nghĩa của Xòe...) để nghệ nhân giải đáp, chia sẻ. Mời nghệ nhân dạy múa Xòe cho HS (các động tác cơ bản, cách tham gia vòng Xòe).

Sản phẩm HS có thể tạo ra: - Bản ghi chép (coi như tư liệu) từ quan sát thực tế; - Bài thảo luận, thuyết minh về Xòe Thái, văn hóa Thái; - Các bức ảnh (hoặc video) về không gian văn hóa Thái; - Động tác Xòe thực hành.

3. Kết luận

Nghệ thuật Xòe Thái là nguồn học liệu văn hóa giàu giá trị, kết tinh những tri thức, tập quán xã hội, nghệ thuật trình diễn dân gian và các chuẩn mực văn hóa của cộng đồng người Thái ở Tây Bắc. Việc được UNESCO ghi danh là Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại càng khẳng định giá trị nổi bật của Xòe Thái. Đây là cơ sở quan trọng để xác định Xòe Thái là một nội dung phù hợp trong giáo dục văn hóa địa phương cho HS tiểu học, góp phần thực hiện mục tiêu giáo dục toàn diện, bồi dưỡng tình yêu quê hương, ý thức giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc và bảo tồn di sản. Kết quả nghiên cứu cho thấy, việc thiết kế các HĐTN nghệ thuật Xòe Thái theo định hướng lấy HS làm trung tâm gắn với đặc điểm tâm lí lứa tuổi và bối cảnh văn hóa địa phương tạo điều kiện để HS được trực tiếp quan sát, thực hành, giao lưu, sáng tạo và phản ánh những hiểu biết của bản thân về di sản. Thông qua quá trình trải nghiệm, HS không chỉ tiếp nhận tri thức về Xòe Thái mà còn hình thành thái độ trân trọng các giá trị văn hóa truyền thống, phát triển năng lực cảm thụ nghệ thuật, năng lực giao tiếp, hợp tác, sáng tạo và vận dụng những hiểu biết vào các hoạt động học tập cũng như đời sống. Đối với tỉnh Sơn La, địa phương có không gian thực hành nghệ thuật Xòe Thái phong phú, việc đưa Xòe Thái vào HĐTN trong trường tiểu học là hướng tiếp cận có tính khả thi và ý nghĩa thực tiễn cao. Cách tiếp cận này góp phần gắn kết nhà trường và cộng đồng trong giáo dục văn hóa địa phương, tạo môi trường để HS được tiếp cận di sản một cách tự nhiên, thường xuyên và phù hợp với đặc điểm phát triển của lứa tuổi.

Thiết kế HĐTN nghệ thuật Xòe Thái cho HS tiểu học không chỉ là giải pháp giáo dục văn hóa địa phương mà còn là một phương thức đưa di sản văn hóa phi vật thể vào nhà trường một cách khoa học, phù hợp và bền vững. Hoạt động này góp phần thực hiện các mục tiêu bảo tồn và phát huy giá trị di sản, tạo điều kiện để di sản tiếp tục được thực hành, truyền dạy và lan tỏa trong cộng đồng, đặc biệt đối với thế hệ trẻ. Đồng thời, đây cũng là cơ sở thực tiễn để các nhà trường, cơ quan quản lí giáo dục và địa phương tiếp tục nghiên cứu, hoàn thiện và nhân rộng các mô hình giáo dục di sản gắn với đặc trưng văn hóa vùng miền, góp phần phát triển giáo dục địa phương và bảo tồn bền vững các giá trị văn hóa truyền thống trong bối cảnh hội nhập và phát triển.

Tài liệu tham khảo

- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT, ngày 26/12/2018 ban hành Chương trình Giáo dục phổ thông*.
- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2023). *Quyết định số 2864, ngày 02/10/2023 phê duyệt tài liệu giáo dục địa phương lớp 3 sử dụng trong cơ sở giáo dục phổ thông của tỉnh Sơn La*.
- Bùi Chí Thanh (chủ biên, 2007). *Xòe Thái: một giai đoạn phát triển độc đáo*. NXB Văn hóa dân tộc.
- Cầm Trọng (2021). *Người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*. NXB Khoa học xã hội.
- Đặng Vũ Hoạt (chủ biên, 2016). *Hoạt động trải nghiệm sáng tạo ở trường tiểu học*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- Nguyễn Thị Kim Lan, Trần Huỳnh Dũng Nhân (2021). Tích hợp nội dung giáo dục địa phương trong hoạt động trải nghiệm cho học sinh tiểu học. *Tạp chí Giáo dục*, số 511, kì 1 tháng 10, tr. 48-53.
- Phạm Văn Lợi (2021). Nghiên cứu về Xòe Thái trong xã hội đương đại từ cách tiếp cận lịch sử, tộc người và khu vực. *Tạp chí Dân tộc học*, số 1, tr. 56-66.
- Trương Văn Sơn, Điều Thúy Hoàn, Nguyễn Thị Mai Hương (2003). *Múa dân gian một số dân tộc vùng Tây Bắc*. NXB Văn hóa dân tộc.
- UNESCO (2020). *Danh sách di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại (2020) - Hướng dẫn hoàn thiện hồ sơ đề nghị ghi danh tại địa chỉ <http://ich.unesco.org/en/forms>*.